

ליקומי מוהר"ן

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

אמר שצריכים ללמד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה. ואמר
בפרוש שהלמוד בחבוריו הקדושים הוא אתחלתא דגאלה. ואמר
ללמד גם בעיון גדול, כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו ובתורתו
הקדושה והנוראה מאד, עד אין סוף ואין תכלית: (חי"מ שמו)

ליקוטי מוהר"ן ביאור חברותא ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון:

ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות

החלק השני:

ההערות, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא" ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עוזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חרושים.

והשלישי:

היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד. ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה.

ההקדמה:

היא מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה.

ובסופה הקושיות שהתעוררו בזמן הלימוד כדי להקל על הלומד, כידוע שתירוץ בלא שקודמת לו הקושיא המביאה אותו לא עושה רושם כל כך, כמו כשיש קושיא שכואבת ואזי התירוץ מתקבל בשמחה.

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרות כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי' "הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרוז את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לכד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים. שנדפס מבת תשעח בירושלים.

הערות אפשר להפנות למייל: lezavotlaze@gmail.com

^אהשתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות.

^בעיון חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיון תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שוכח ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

הודעה:

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד.

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שציוה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהרנ"ת הנוקבים שכל מה שמקבל מרבו צריך לידע שעדין אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, כי מאד עמקו מחשבותיו, כי דבריו הם כמעט הנובע והם בחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך בכול פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחתור ולשאב מהם עצות נפלאות באפן שיוכל להציל את עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שעדין אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרשה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו ותפלתו, אכל עצם תורתו ואפלו שיהותיו הקדושות אי אפשר להשיג בשום אפן וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הרבה למדתי מרבתי ולא חפרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלימוד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חדושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמול ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות:

אמנם מעט בכרסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכו' ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כאות ח' שאין לדרוש לרכים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה:, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חדושו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבזה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין מהרש"א ב"ב י: שעל זה אחז"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גזול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתוב (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור ברית עולם להחיד"א שם. הוסיף בשם ספר לב אריה שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן.

ובזה פי' הרב הנ"ל את הכתוב זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן.

עוד עי"ש בשם ספר רבינו אפרים על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם רבי אליעזר מגרמיזא ז"ל שכל מי שמגלין לו רזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל.

ועיין שפתי כהן למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בזה"ל "ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה.

ועיין בספר מחשבות חרוין לר' צדוק הכהן אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל.

עוד עיין בספר קהילות יעקב זי"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל.

לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חידושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מזהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרכים יהזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבדאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועניני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הזהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והזהרתם היא בכל עניין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד עניין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין ספר חסידים שם שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מ' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכויותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציין שמם ונ"ל הטעם או שצויין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יצינו שמם לא ינהגו כובד ראש בדבריהם.

לעורך על חשיבות העיון בתורה של רבינו:

עיינ חיי מוהר"ן סימן שמו שאמר שפּוֹב לְקַבֵּעַ לְעַצְמוֹ שְׁנֵי שְׁעוּרִים לְלַמֵּד סְפָרֵי הַקְדוּשִׁים, שְׁעוּר אֶחָד פְּשוט לְלַמֵּד בְּמַהֲרָה הַרְבֵּה מְאֹד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׂגוּר בְּעַל-פֶּה, וְשְׁעוּר אֶחָד לְלַמֵּד בְּעֵינַי גְּדוּל. כִּי יֵשׁ עִמָּקוֹת גְּדוּל וְנִפְלָא בְּסְפָרָיו. וְעֵינַי בְּמָקוֹם אַחֵר מְזַה מְעַנֵּן עֵצִים הָעִמָּקוֹת הַגְּדוּל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית:

ועיין תורה קה תנינא שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנתחדשה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין ח"מ סימן תקכא - שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין ביאור הלכותים (תורה נר אות ד) - שהכוונה בעיקר לתורה נד שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהר"ן מדמה זך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן יזכה. (וכיצד ההתכללות בתורתו עיין בסוף תורה פז תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה עי"ש)

ועיין תורה ח' תנינא אות ז' שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה ועי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין תורה עב תנינא שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו זוכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו.

ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כז שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין ככבי אור (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טז) - שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותעיין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותעיין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"ז.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורותיו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקומי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאותם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'), נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מז תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מטיל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר ככבי אור (ששון ושמחה יז) הלוואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומובן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' עי"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקומי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים.

ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמובן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

חברותא

ללימוד עיון

בספה"ק

ליקוטי מוהר"ן

קמא

דף צה:

תורה צג

תורה אור
תהלים ח (ו) ותקרה מעט
מאלהים וקבדו ויקר
תעשרהו:
תורה צ
תהלים קד (לה) וימנו
תקאים מן הארץ וישעו
עוד איש כרבי נפשי את
יתנה תללו ית:
מלכים א א (כא) ויהי
כשכב ארני המלך עם אבתי
והייתי אני ובני שלמה
תקאים:

תורה צא
שמות יז (יב) וידי משה
כפרים ויקחו אבן וישעו
תחזיו וישב עליה ואמר
והיו מלכי בדי מזה את
וימנה אהל וידי וידי אמינה
עד בא השמש:
תהלים קט (פו) כל ממוקמי
אמינה שקר רדפוני עירני:
תורה צב

מלכים ב ד (לה) וישב וילך
בבית אתה תהן ואתה תהן
ויצל ויגמר עליו ויזרר
הצער עד שבע פעמים וישקח
הצער את עיניו:
מלכה ז (כ) תמן אמת ליעקב
חסד לאברהם אשר נשבעת
לאבתיו מימי קדם:
מלאכי ב (ו) תורת אמת
תמה בפיהו ויעלה לא נמצא
בשפתיו בשלום ובמישר
הלך אתי ורבים השיב מעוזו:
בראשית מקץ מא (מה)
ויקרא פריעה שם יוסף צפת
פענה ויקן לו את אסנת בת
פוטו פרע כהן אן לאשה
ויצא יוסף על ארץ מצרים:
תהלים קט (יא) בלבי צפנתי
אמרתך לפני לא אשקחך:
במדבר יג (יד) זאת התורה
אדם כי ימות באהל כל תבא
אל האהל וכל אשר באהל
ישקא שבעת ימים:
תורה צב

דברים ואתחנן ו (ח) והאכה
את יוקה אלתיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאודך:
בראשית תולדות כו (ד) וישע
לי משפטים כאשר אהבתי
והביאה לי ואכלה בעבור
תקרבך נפשי בטרם אמות:
ישעיהו מט (ג) ואמר לי
עבדי אמה ישראל אשר כך
אתפאר:

תורה צד
תהלים צא (ג) וקר הסוד
ואמונתו לבית ישראל רא
כל אפסי ארץ את ישועת
אלתינו:
ישעיהו מג (ו) כל הנקרא
בשמי וילבדו בראיתי
יצרתי אף ישעיהו:
שמות כה (ח) וישעו לי
מקדש וקבעתי בתוכם:
ישעיהו סג (ט) בכל צרתם
לא אלונו צר ומלאך פניו
הושיעם ואקבלתו ובחשקתו
הוא גאלם וינצלם וינשואם
כל ימי עולם:
תהלים לג (ו) בדרך יוקה
שמים נעשו ויבחה פיו כל
צבאם:
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים א טו (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים א טו (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים א טו (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים א טו (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים א טו (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

צה: ליקוטי

פט [א] (תהלים ח) **ותחסרהו מעט מאלקים וכבודו והדר תעמרהו**. הנה ידוע כי כל מה שחסר לאדם הן

ברוחני הן בגשמי, החסרון הוא בהשכינה [ב] שהוא בחי' אלקים [ג]. וזהו **ותחסרהו**, יבדואי מעט מאלקים, היינו החסרון בודאי מאלקים, היינו בהשכינה אך כשידע זאת שהחסרון הוא למעלה ולמטה, בודאי יהי' לו צער גדול ועצבות ולא יוכל לעבוד השי"ת בשמחה. לכך צריך להשיב בעצמנו, מה אני ומה חיי כי המלך בעצמו מספר לי החסרון שלו [ד], וכי יש כבוד גדול מזה. **מתוך כך בא לשמחה גדולה ונתחדשו המוחין שלו. וזהו וכבוד והדר תעמרהו**. היינו ע"י כבוד והדר שיש לו, שהמלך בעצמו מספר לו החסרון, תעמרהו במוחין חדשים :

צ [א] (תהלים קד) **אנכי אשמה בה יתנו הטאים מן הארץ**. הנה ידוע כי כל החסרונות שבאים לאדם, הן באין מחמת השבירה [א] שנפלו ניצוצות ונחסרו מהשכינה כידוע [ב]. והתיקון הוא על ידי שמשמח א"ע באלקיו, [ג] אזי נשלמו כל החסרונות מהשבירה ונתעלה כל הניצוצות. וזה **אנכי אשמה בה, יתנו ונשלמו כל החטאים**, היינו החסרונות. כמ"ש (מלכים א א) **והייתי אני ובני שלמה הטאים. מן הארץ, היינו ארץ העליונה, בחי' השכינה** [א]:

צא [א] (שמות יז) **ויהי ידיו אמונה עד בא השמש**.

כי יש כמה מיני אמונה, יש אמונה שהוא רק בלב. והעיקר שצריך להיות לאדם אמונה כ"כ, עד שיתפשט בכל האיברים. כמ"ש בכתבי האר"י [א] שצריך להגביה ידיו בשעת נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדושה. נמצא שצריך לזה אמונה בהידיים, להאמין שמחמת שמגביה ידיו כנגד הראש, מקבל הקדושה. כי בלא אמונה אינו כלום, כמ"ש (תהלים קיט) **כל מצותיך אמונה**. וכשיש לו אמונה כזו, בא מן האמונה אל השכל. [א] וכל מה שמחזיק א"ע באמונה בא אל שכל יותר. כי הדבר שהיה צריך מתחילה להאמין, עכשיו כשבא אל אמונה יותר גדולה, מכין הדבר הראשון בשכל. וזה שכתוב במשה **ויהי ידיו אמונה**, שהי' לו אמונה כ"כ גדולה, עד שנתפשט בכל האיברים, שאפי' בידיו הי' האמונה כ"כ גדולה, **עד בא השמש**, היינו להשכל של הדבר, ושמש הוא בחי' חכמה **כמובא אצלנו** [א]:

צב [א] **על ידי** מה שאדם נע ונד בתוך ביתו [א]. יכול להיות מותים. כמ"ש באלישע כשהחיה את בן

השונמית, כתיב ביה (מלכים ב' ד') **וילך אחת הנה ואחת הנה**. ומובא בתקונים (תי' י"ג ד' כז ע"ב) [א] אלמלא כנפי ריאה דנשבי על ליבא הוי ליבא אוקיד כל גופא, והריאה והלב הם בחי' יעקב ויוסף. כי יעקב הוא בחי' אמת, כמ"ש (מלכה ז') **תתן אמת ליעקב**. ואמת הוא בחי' תורה [א], כמ"ש (מלאכי ב') **תורת אמת**. ובהתורה יש חמשה ספרים, כנגד חמשה כנפי **ריאה** [תיקון כה] [א]. ויוסף הוא בחינות לב, כי יוסף נקרא

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים א טו (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

פט צ צא צב צג צד

צפנת פענח (מקץ מא) וכתיב (תהלים קיט) **בלבי צפנתי וכו'**. וכשבוער האש שבלב, הוה אוקיד כל גופא. ועל ידי שהחמשה כנפי ריאה נעים ונדים, מנשבי על ליבא, ומשככים החימויות שבלב [א]. לכך נאמר ביעקב (ב"ר ויישב פ' פד) [א] ביקש יעקב היינו הריאה, לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו החימויות שבלב. נמצא שע"י מה שאדם שהוא בחי' תורה, כמ"ש (במדבר יט) **זאת התורה אדם**, נע ונד אפילו בתוך ביתו, יכול לשכך את האש, שהוא בחינות דינים, ויכול להחיות מותים שיהיו חיים :

צג [א] **כל** העושה משא ומתן באמונה, מקיים מ"ע [א] של **ואהבת** [א], שהוא שורש לכל מ"ע כמ"ש בתיקונים

ת"ד [א] על פסוק [א] **ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי** מפקודין דעשה : וכיצד מקיימין מצות **ואהבת דאיתא בגמ' (יומא פו)** על פסוק **ואהבת** שתראה שיתאהב ש"ש' על ידך, כיצד אדם קרא ושנה ושמש תלמידי חכמים ועסקו בנחת עם הבריות ומשאו ומתנו באמונה, מה הבריות אומרים, אשרי מי שלמדו תורה וכו'. נמצא ש"ש מתאהב על ידו, ומקיים מצות של **ואהבת**, שהוא שורש כל המצות [א]:

גם במשא ומתן באמונה, בא למדריגה שלמעלה מהזמן. כדאיתא בגמ' [א] במסקנא ועליו הכתוב אומר [א] **ישראל אשר בך אתפאר**. וישראל הוא במחשבה, כמאמר חכמינו ז"ל [א] ישראל עלה במחשבה, ומחשבה הוא למעלה מהזמן. וגם על ידי משא ומתן באמונה, יכול להתפלל בשכל צה. כי ה"תפילה היא גם כן למעלה מהזמן, כי הוא דבר העומד ברימו של עולם וברכות ו:). וגם מחמת שבא לאהבה, מכה זה בא לגדלות המוחין, ויכול להתפלל בשכל צה :

צד [א] (תהלים צה) **זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו**. הענין הוא כך,

שכל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל דכתיב (ישעי' מג) **לכבודי בראתי יצאתי אף עשיתיו**, והיינו ב"ע [א] לא נברא אלא לכבודי. וכבודי היינו ישראל, דכתיב (שמות כה) **ושכנתי בתוכם** ודר"ל (עיין של"ה [א] דף ס') בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שהקב"ה משרה שכניתו בתוך כל אחד מישראל. נמצא כל אחד מישראל נקרא לבוש, ולבוש נקרא כבוד, כי ר' יוחנן קרי למאני' מכבודותא (שבת קיג) נמצא כל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל, כדי להשפיע להם רב טוב. וכשאנים יכולים לקבל מחמת עונותיהם, יש לו צער, שנאמר (ישעי' סג) **בכל צרתם לו צר**. אך מחמת בהירות אור החסד א"א לקבלו כמות שהוא, וצריך לצמצום הקדוש. היינו כשרוצה להשפיע רב טוב, צריך לדבר יהי' כך, כ"ש"ש (תהלים ל"ג) **ברב ר' שמים נעשו**. והאותיות הם צמצומים עד כאן אות א' עד כאן אות ת', אך בעו"ה הדיבור ג"כ בגלות [א], כמ"ש (שם צו) **ספרו בגוים את כבודי**, והיינו

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים א טו (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

א תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
ב עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
ג בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
ד * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
ה בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
ו עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
ז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
ח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
ט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
י עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
יא בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
יב * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
יג בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
יד עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
יז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
יח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
יט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
כ עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
כא בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
כב * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
כג בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
כד עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
כה בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
כז * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
כח בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
כט עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לא בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לב * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לג בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לד עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לד בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לה עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לז בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לח * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
לט בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
לא עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
לב בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
לג * פתיחתא דאיכה ר

מאמר העושה משא ומתן באמונה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי
והיכן נאמרה תורה זו

פתיחה

מבאר: א- שע"י מו"מ באמונה מקיים מצוות "ואהבת". ב- מבאר ש"ואהבת" היא שרש למצות עשה. ג- מבאר שע"י מו"מ באמונה זוכה לשם "ישראל" שהוא למעלה מהזמן. ד- מבאר שע"י מו"מ האמונה יכול להתפלל בשכל צח, כי בא למעלה מהזמן ששם התפילה שהיא ברומו של עולם. ה- מבאר שגם זוכה לתפלה בשכל צח כי ע"י מצוות "ואהבת" זוכה למוחין דגדלות.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

אין

הקדמה

הנושא כאן הוא משא ומתן באמונה, וכבר דיבר בזה בכמה תורות¹, ובעיקר בתורה לה ע"ש שמגודל הסכנה שבעסק המשא ומתן, א"א לעמוד בנסיון אלא ע"י שמקיים "דובר אמת בלבבו" כרב ספרא, ששומר אותו מהנפילה לתאוות ממון. ובתורה כג ביאר את הנסיון הנורא שיש בתאוות ממון, שהוא השקר הגדול ביותר שנמצא בעצם הבריאה, והיא עיקר העלמה על האמת בעולם הזה. וממילא נמצא שמו"מ באמונה הוא הנסיון הגדול ביותר², ועל כן העומד בנסיון הזה שכרו גדול מאד כפי שיתבאר כאן.

כאן מבאר רבנו שמי שמצליח לעמוד בנסיונות שיש במשא ומתן, דהיינו ע"י שדייקא בתוך החושך ועכירות הבלי עולם הזה, בתוקף התגברות התאוה, כשהממון בידו ונושא ונותן בו, ובתוקף הדמיון שהנה בקלות יכול להרויח הרבה ע"י איזה מורה היתר שאינו עבירה ממש, ואעפ"כ מתגבר ולא נופל ברשת ההיתר, אלא מרוב אהבת ה' נוהג לפנים משורת הדין, ומצליח לעשות משא ומתן באמונה באמת, ובנחת עם הבריות ועי"ז שם שמים מתאהב על ידו. לעמוד בנסיון כזה אפשר רק מכח אהבת ה' גדולה במיוחד, עד שנכלל באהבה שבדעת שהיא למעלה מהמדות, דהיינו מוחין דגדלות שהוא חיבור המחשבה והלב אליו ית' בברית וקשר חזק, ואזי כיון שהוא צדיק שגם מצדיק אחרים, עליו נאמר (ישעיהו מט ג') "עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר", (כך אמר הקב"ה לישעיה הנביא עבדי אתה מוזמן להחזיר את ישראל בתשובה ואם תצליח אתפאר בך ובהם), כי העומד בנסיון הנ"ל הוא הצדיק שצפה הקב"ה שיהיה לו בעולם ועבורו ברא את העולם, והוא סיבת קיומו תמיד. וכיון שכל כך בטל ונכלל בו ית' ובמחשבתו, הוא בא לבחי' למעלה מהזמן, ומרוב אהבת ה' הוא בא למוחין דגדלות, וזוכה להתפלל בשכל צח, (ראה תורה עו ששכל צח היא אמונה שלימה דהיינו בטחון, שכל הסתכלותו רק אל ה', ורק ממנו מצפה לכל ישועה, וזוכים לזה ע"י תשובה שלימה מאהבה, ע"ש). ותפלה בשכל צח היינו בלי פניות ומחשבות זרות קל כי בלא מאמץ כלל מחוברת מחשבתו והסתכלותו השכלית רק אל ה' ית'. וזוכים לזה ע"י אהבת ה' דהיינו מוחין דגדלות, וע"י בחי' למעלה מהזמן, כי כל המניעות ופניות בתפילה הן תחת הזמן, ואילו מחשבתו אחוזה בלמעלה מהזמן.

כך נ"ל לבאר את דברי רבנו כאן שאומר שע"י מו"מ בא למעלה מהזמן, כי מבאר שזוכים לזה ע"י בחי' ישראל אשר בך אתפאר" המבואר בגמ' יומא פו. וקשה כי שם נראה שזו מדרגה שלא רק צדיקים גדולים

¹ ע"י רב אלול תשפג

² תורה יג אות א' - ששמח בחלקו ואינו אץ להעשיר. ותורה כג ד"ה זאת התורה - שעיקר המלחמה בזה היא להתגבר על תאוות ממון. ותורה כט אות ט' כנ"ל. ותורה לה אותיות ו' ז' ח' ט' י' - מו"מ באמונה הוא פשטא אורייתא דהיינו כל דיני חו"מ שצריך לדעת, והוא בחי' אמונה, מלכות, שרגליה יורדות מות, לכן צריך שמירה ע"י שיהיה דובר אמת בלבבו. ותורה רי-ע"י מו"מ האמונה מקיים ואהבת. ותורה רפ-מו"מ הוא תורה ואסור להפריד אותו מהתורה. ספר מדות ח"ב ממון יח, שיחות הר"ן רפט.

³ כמבואר גם בספורי מעשיות מעשה מבעל תפילה מה שביאר שם על מדינת העשירות שתאוות ממון היא הנסיון הקשה ביותר והקשה ביותר לצאת ממנה. וראה לק"ה קדושין ג' ג' שמקשה מתורה לו שם מבואר שעיקר הנסיון הוא בתאוות ניאוף ומבאר ששתי תאוות אלה קשורות זו בזו.

זוכים לה, אלא כל יהודי כשר. על כן נראה שיש בזה מדרגות, ובחי' למעלה מהזמן שזוכה יהודי כשר אינה ממש וגם התפלה בשכל צח היא לא ממש, אלא בחי' בלבד. כי תלוי עד כמה רוב אהבת ה' שלו מביאה אותו לביטול ודביקות והתכללות בו ית', כך גם נכלל בבחי' למעלה מהזמן וממילא זוכה גם לשכל צח בתפילה.

קושיות

א. ע"י מו"מ באמונה בא למעלה מהזמן, כי עליו נאמר ישראל אשר בך אתפאר, וישראל עלה במחשבה, ומחשבה למעלה מהזמן. – המקור לזה במדרש רבה שאמרו שני דברים נבראו קודם לבריאת העולם, וארבע דברים עלו במחשבה להבראות ואחד מהם ישראל. וצ"ע איך מביא ראייה ללמעלה מהזמן מלשון המדרש שישראל עלו במחשבה להבראות קודם לבריאת העולם, הרי הלשון קודם הוא תחת הזמן? ונראה שעל כן רבנו השמיט את לשון המדרש להבראות ונקט רק עלה במחשבה. כי כוונתו שישראל אשר בך אתפאר הוא לא רק סיבת הבריאה אלא גם סיבת קיומו בהוה ועתיד דהיינו מעל הזמן. דהיינו שישראל הוא תמיד במחשבת בריאת וקיום העולם, דהיינו במלכות דא"ס קודם הצמצום שהוא תחילת הבריאה והזמן¹. נמצא שמי שעושה מו"מ באמונה באופן ששם שמים מתאהב על ידו הוא כוונת הבריאה הנמצאת באין סוף אורו ית'², והוא נכלל בה.

ב. ע"י מו"מ באמונה מקיים ואהבת, כי על ידו מתאהב שם שמים – והביאור בזה נראה כי זו תכלית הבריאה כמ"ש לכבודי בראתיו, נמצא כל מי שמגלה כבודו ית' בעולם הוא המוציא לפועל את תכלית הבריאה. (וראה תורה צד שכל אחד מישראל הוא לבוש כבודו ית' כמ"ש ושכנתי בתוכם, ממילא מחויב להתנהג באופן שיהיה הקב"ה מכובד על ידו כי הוא המייצג את הקב"ה בעולם הזה). אבל צ"ע לפ"ז מדוע דווקא משא ומתן וגם בגמ' יומא שמשם מביא רבנו ראייה לזה לא משמע שדווקא משא ומתן, אלא כל דרך שעל ידו שם שמים מתאהב על הבריות.

ג. מצוות "ואהבת" היא שיהיה שם שמים מתאהב על ידך – צ"ע מה שרבנו כל כך דיבר ממעלת הבזיונות, ורבנו אמר הבאתי לכ מתנה מחלוקת, וכך היה בכל הדורות שחסידי ברסלב היה להם שם רע בבריות. כיצד א"כ כיצד קיימו מצוות ואהבת שיהיה שם שמים מתאהב על ידם? וכן את הכתוב "והייתם נקיים מה" ומישראל³, גם ראה מו"ק א"ר יוסי יהי חלקי ממי שחושדים בו ואין בו (הובא גם במדרש גדול פרשת מקץ (בראשית מד יב) על בנימין שנמצא הגביע באמתחתו ואחיו היכהו). וראיתי מתרצים שר"י דיבר במי שחושדים בו מעצמם ולא שבכוונה גורם לזה, אבל עדיין צ"ע האם טוב לתרץ עצמו כדי להיות נקי כנ"ל, או טוב יותר לסבול הבזיון אע"פ שיוצא עליו שם רע ולא מתאהב שם שמים על ידו אלא להפך.

ד. ע"י מו"מ באמונה מקיים ואהבת, כי על ידו מתאהב שם שמים – בכמה תורות אחרות (כגון יג כג כט) מבאר שצדקה היא תיקון הממון, ועיקר הכוונה של מו"מ צריך להיות כדי לתת צדקה, וצ"ע שכאן זה לא נזכר, ואולי זה רמזו במה שאומר שעל ידו מתאהב שם שמים, וכמבואר בתורה יז שע"י צדקה נעשה אויר נח ורך. אבל ממה שסתם ולא פירש, צ"ע. ונראה שקיצר וסמך על המבואר במקומות אחרים.

ה. כיצד יתכן שמשא ומתן שהוא תכלית ההשתדלות הגשמית ותאוות ממון הנוראה, שבעבורה בני אדם רצים ממקום למקום ומפליגים לארצות רחוקות, ואעפ"כ דייקא על ידו זוכה לבחי' מעל הזמן. ובפרט היוצאים למרחקים שבתורה מ'ו/ שזה בעצמו קלקול האמונה. – ונראה שהקושיא היא התרוץ, בגלל הקושי שבוה נמצא מי שמצליח להתגבר על היצר הרע (וגם על היצר הנסוע למרחקים) ונושא ונותן באמונה מכח אהבת ה' חזקה, הוא כל כך בטל ונכלל בו ית' עד שזוכה גם במחשבה לעלות ולצאת מהסתות ומניעות שיש תחת הזמן, דהיינו מפניות ומחשבות זרות.

ו. ע"י מו"מ זוכה ללמעלה מהזמן – בהכרח לומר שמעל הזמן הוא ע"י התכללות בו ית'. – וצ"ע מתורה לה שם מבואר שאדרבה מו"מ הוא מדרגה נמוכה מהדביקות, ורק כדי לעשות נייחא למוחין אזי עוסק במו"מ, כי גם הוא פשטא אורייתא. אבל היתכן שזוכים ע"ז ליותר ממה שזוכים ע"י דביקות דהיינו תפילה, וגם לימוד תורה הרי מתקיימת רק במי שממית עצמו עליה, ומסתבר שיזכה בה יותר ממשא ומתן? אבל ראה בתענית כא:ו/ מעשה באבא אומנא שהיו לו נסיונות קשים בהתאוה ובתאוות ממון וע"י שעמד בהם זכה לקבל שלום

¹ יש בזה חקירת המקובלים כמבואר בעץ חיים שער א' ענף א' החקירה הב' מדוע בריאת העולם היתה בזמן שהיה ולא קודם. ועי"ש כמה שמוהיר מחקירות כאלה, שעל זה נאמר בחגיגה שכל המסתכל וחוקר מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור וכו' ראוי לו לא חס על כבוד קונו וראוי לו שלא בא לעולם. ועי"ש שמבאר אבל לא מתרץ.

² יש בזה חקירת המקובלים. ואנו מבארים לפי הצד שלא מדברים על עצמותו ית' (המאור), אלא רק על אור א"ס המאיר ממנו ית'.

³ תורה מ' – איתא בעשרה מאמרות: "אלה מסעי בני ישראל. בשביל שחטאו באלה אלקיך ישראל. בשביל זה יסעו בני ישראל". נמצא פל הנסיעות של אדם, הוא בשביל קלקול האמונה, הינו בחינת עבודה זרה. כי אם הייה מאמין באמונה שלמה, שיכול הקדוש ברוך הוא להזמין לו פל צרכו, לא הייה נוסע שום נסיעה. נמצא כי הנסיעה היא קלקול אמונה, הינו בחינת עבודה זרה. וזה שכתוב בעבודה זרה (ישעיה ל): "צא תאמר לו", צא, זה בחינת נסיעה וטלטול:

⁴ תענית דף כא: – אבא אומנא (רופא מקי דם) הוה אתי ליה שלמא ממתיתבתא דרקינא כל יומא, ולאביי כל מעלי יומא דשבתא, לרבא כל מעלי יומא דכיפורי, הוה קא חלשא דעתיה דאביי משום דאבא אומנא. אמרו ליה לא מצית למיעבד כעובדיה. ומאי הוו עובדיה דאבא אומנא? דכי הוה עביד מילתא הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזיעא כי כוסילתא כי הוות אתיא ליה איתתא הוה מלביש לה כי היכי דלא ניסתכל בה ואית ליה דוכתא דצינעא דשדי ביה פשיטי דשקיל דאית ליה שדי ביה דלית

ממתיבתא דרקייע בכל יום, יותר מראש ישיבה אביי שקיבל שלום רק בכל ערב שבת, ומרבא שקיבל רק בכל ערב יום כפור, ואעפ"כ מי שהגן בזכותו על כל העיר היה רבא ולא הם. גם עיין ריש תורה י' שעיקר הכבוד הוא מהרחוקים דייקא. ובוודאי אדם שיכול צריך להעדיף תורה ותפלה על מו"מ כמבואר במשנה בפאה ותלמוד תורה כנגד כולם. אעפ"כ יכול מי שנמצא במקום נמוך דייקא ע"י ההתגברות העצומה על יצרו לזכות גם למה שראש ישיבה לא זוכה, ומאידך יש מעלה ללימוד תורה יותר כמבואר שם שזכותו של רבא הגנה על כל העיר ואילו אבא אומנא לכאורה זכה רק לעצמו.

ז. ע"י משא ומתן באמונה מתפלל בשביל צח וגם ע"י אהבת ה' זוכה למוחין דגדלות ולתפילה בשביל צח וצ"ע עיין תורה ע"ו שלשביל צח אפשר לבוא רק ע"י תשובה שלימה תשובה מאהבה דייקא. וצ"ל שאמנם כך צריך להיות גם המשא ומתן המבואר כאן, מתוך אהבת ה' באמת שהיא תשובה שלימה.

ח. התפילה למעלה מהזמן – צ"ע הרי אמר לעיל מניה שלמעלה מהזמן הוא בחי' מחשבה, ואילו תפילה צריך לדבר ולהוציא בפיו ולהשמיע לאזנו, ולא רק במחשבה. נראה לבאר עפ"י הבעש"ט המובא בתורה כא היכן שאדם חושב שם הוא, וכיון שמחשבתו אחוזה במדרגת למעלה מהזמן שם הוא אע"פ שבפיו מדבר באופן שיהיה יכול להשמע לאזנו.

עד כאן ההקדמה

תורה צו [י"]

הנושא העיקרי הוא מה אפשר לזכות ע"י שעושים משא ומתן באמונה.

כפי שהתבאר ויתבאר אפשר לזכות לזה גם בעוד דרכים, ורבנו מדבר דווקא על משא ומתן באמונה, וכמבואר גם בתורה לה, משמע שפונה כאן אל מי שנמצא בין בשוק, בין במשרד מפואר לתיווך בנדל"ן, וכיו"ב, דהיינו בתוך חשכת העולם הזה, בין שזה קשיי ההשתדלות על פרנסה ובין שזה תאוות ממון גרידא, ודייקא שם עומד בנסיון מתגבר על התאוה ומתחזק באמונה שלימה, אמונה פשוטה שהפרנסה רק מה' ית', ומרוב אהבת ה' נזהר מכל נדנדוד עבירה וריח גזל, ונוהג לפני משורת הדין. דייקא עי"ז יכול לזכות למדרגות עצומות, מה שאדם שאין לו את הניסיונות האלה, לא יכול לזכות^ט.

כל העושה משא ומתן באמונה, שעוסק במשא ומתן ואעפ"כ מאהבת ה' נזהר מגזל וריח גזל (וכבוד הבריות) ועומד בניסיונות המורה היתר ונוהג לפני משורת הדין ודובר אמת בלבבו (כמבואר בתורה לה) (ומכוון להרויח כדי ליתן צדקה^י) מתוך אמונה שלימה שהפרנסה רק מה' וההשתדלות אינה אלא לחיזוק

ליה לא מיכסיף כי הוה אתרמי ליה צורבא מרבנן אגרא מיניה לא שקיל ובתר דקאי יהיב ליה פשיטי ואמר ליה זיל בריא נפשך יומא חד שדר אביי זוגא דרבנן למיבדקיה אותביניה ואכליניה ואשקיניה ומך להו ביסתרקי בליליא [דף כב]. לצפרא כרכיניה ושקליניה וקמו ונפקו להו לשוקא ואשכחיניהו אמרו ליה לשיימיה מר היכי שוו אמר להו הכי והכי אמרו ליה ודלמא שוו טפי אמר להו בהכי שקליניהו אמרו ליה דירך ניהו ושקליניהו מינך אמרו ליה במטותא מינך במאי חשדתינן אמר להו אמינא פדיון שבויים איקלע להו לרבנן ואכסיפו למימר לי אמרו ליה השתא נשקליניהו מר אמר להו מההוא שעתא אסחתיניהו מדעתאי לצדקה הוה קא חלשא דעתיה דרבא משום דאביי אמרו ליה מסתייך דקא מגנית אכולה כרכא.

בן יהוידע – שם אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא כל יומא. נראה לי בס"ד הטעם כי היה נזהר להתגבר על יצר הרע בהקות הנשים בכל יום, וידוע מה שאמרו רז"ל יצרו של אדם מתחדש בכל יום ופרשנו שהוא יצר הרע הבא מן הקליפה, שיש לכל יום קליפה בפני עצמו, נמצא כל יום היה הורג יצר הרע המתחדש מן הקליפה, ולכך בא לו שלום בכל יום. ונרמז זה, יצר גימטריא ש', ואותיות שלום הוא מו"ל ש', כלומר שלום זה ראוי לך, מול ש' הוא היצר, שאתה הורג בכל יום.

מהרש"א – משום דאבא אומנא א"ל לא מצית עבדי כו'. נראה לפרש דהוה חלשא דעתיה דאביי ובעי לידע בעובדי דאבא אומנא שהם טפי מעובדיה ורצה הוא ג"כ לעשות כן, וא"ל דלא מצית למיעבד כעובדיה כו' ובהכי נייחא דעתיה דאביי, כיון דלא היה אפשר לו להיות אומנא שהוא היה ראש הישיבה:

^ט תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי הויכן נאמרה

^י ראה לעיל תענית כא: מעשה באבא אומנא.

^י **כמבואר בתורה כג** בלשון מורה"ת שם – זאת התורה היא לשון רבנו, זכרוננו לברכה, בעצמו, עד המקום שגשם לעיל. ומשם והלאה הוא מלשוני, מה ששמעתי עוד דברים שלא נתבאר בלשונו הקדוש. ועוד לאלוה מלין, מה ששמעתי והבנתי מפיו הקדוש בעת שזכיתי לשמע מפיו הקדוש התורה הזאת. וזהו: קשים מזונותיו בפלים פיולדה, פי היולדת ראמת עי"ן קלין, והכא יש ק"מ קלין וכו', עין לעיל. פי צריכים להתנסות ולהצטרף בתאנה זו של ממון, קדם שזוכין למשא ומתן באמונה, להרויח ולהוליד ממון דקדשה. דהיינו שצריכין להתגבר מאד בשעה שעוסק במשא ומתן, שלא יפל אז לתאנה ממון כלל חס ושלום. רק משאו ומתנו יהיה באמת ובאמונה ולשבר ולבטל כל המחשבות והבלבולים והתאוות של ממון שבאים עליו. רק כל פנתו יהיה בשביל השם יתברך לבד, כדי שיזכה לעבד השם יתברך על ידי הממון שירייתו, ולתן צדקה להחזיק לומדי תורה ועובדי השם וכו'. ובשביל זה קשים מזונותיו של אדם בפלים פיולדה כי היולדת צריכה לטבל חבלי לדה, וצריכה לצעק ע' קלין קדם הלדה. והכא יש ק"ם קלין, שהשכינה צונחת, חס ושלום, קלני מראשי קלני מזרועי, על הנופלים בתאנה ממון. וקדם שמרויחין ממון, צריכין לילף ולעבר ולהתנסות ולהצטרף דרך אלו הק"ם קלין, ולצעק ולהתפלל להשם יתברך לעבר עליהם בשלום ולהנצל מהם; על פן קשים מזונותיו בפלים פיולדה, דאלו התם ע' קלין והכא ק"ם קלין, והבן:

הבטחון/כ"א, אזי כיון ששם שמים מתאהב על הבריות על ידו מקיים בזה מ"ע-מצות עשה [יב/יג] של ואהבת את ה' אלקיך [י"ד/ט"ו]

וראה תורה בט אות ט' – וזה עקר תקונו של המשא ומתן שיכון בכל הלוח והלוח, ובכל דבור ודבור, שהוא הולך ומדבר בשעת המשא ומתן, שפונתו כפי שירויח כפי שימתן צדקה.

^{כא} ראה לק"ה מו"מ הלכה ד'

^כ ביאור המצוה עיין ספר המצות להרמב"ם ובסמ"ג מצוה ג', וברמב"ם יסודי התורה פ"ב א'. ובחינוך מצוה תיח. ובחרי"ם פ"ט אות ה'.

^{כב} ספר החינוך – מצוה תיח – מצות אהבת השם: – שצטוינו לאהב את המקום ברוך הוא, (רמב"ם יסודי התורה פ"ב ה"א) שנאמר (דברים ו-ה) ואהבת את ה' אלהיך. וענין המצוה שנחשב ונתבונן בפעולותיו ובפקודיו עד שנשיגהו כפי יכולתו ונתענג בהשגחתו בתכלית הענג, וזאת היא האהבה המיוחדת. ולשון ספרי (כאן), לפי שנאמר ואהבת איני יודע כיצד אוהב אדם את המקום. תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, כלומר, שעם התבוננות בתורה תתישב האהבה בלב בהכרח. ואמרו זכרונם לברכה (שם) שזאת האהבה תחייב האדם לעורר בני אדם באהבתו לעבדו, כמו שמצינו באברהם: **שרש מצוה זו ידוע, שלא יקים האדם מצות השם ברוך הוא יפה, רק באהבתו אותו: דיני המצוה. שראוי לו לאדם שישים כל מחשבתו וכל מנמתו אחר אהבת השם, ויערף בלבו תמיד, כי כל מה שהוא בעולם מעשר בניו וכבוד הכל כאין וכאפס ותהי כנגד אהבתו ברוך הוא. ויגיע תמיד כל-היום בבקשת החכמה למען ישיג ידיעה בו, סוף דבר יעשה כל יצירתו להרגיל מחשבות לבו כל היום באמונתו ויחודו, עד שלא יהיה רגע אחד ביום ובלילה בהקיצו שלא יהא זכר אהבת אדוניו בכל לבו. והענין על דרך משל, שיהא נזכר באהבת השם תמיד, כזכרון החושק תכלית החשק בתשוקתו שישגי להביאה אל ביתו. ויתר פרטיה מבארים במקומות בגמרא בפזור ובמדרשים: ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר על זה יקובע מחשבתו בענינים הגשמיים ובהכלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג בהם לכד, או להשיג כבוד העולם הזה הכוזב, להגדיל שמו לא לכונה להטיב לטובים ולחזק ידי הישרים בטל עשה זו וענישו גדול. וזאת מן המצות התמידיות על האדם ומוטלות עליו לעולם:**

ספר חרדים – פרק ט אות ה) מצות עשה לאהוב את ה', שנאמר ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו, ה) וכתב הרמב"ם (פ"ב מ"סודי התורה ה"ב) והאיך הוא הדרך לאהבתו וליראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים והגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע את השם הגדול, כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאל חי. וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו: **וכיצד היא האהבה הראויה, הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' תמיד, כאילו חולה חולי אהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יותר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו, שוגים בה תמיד, כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך: והוא ששלמה אמר דרך משל, כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה עכ"ל (בפ"י מתשובה ה"ג). וכתב עליו הראב"ד (בה"ו) לשון שוגה שגגה, שבעבור אהבת ה' תשגה בעניניך ולא תשים עליהם לב, אינבי" ביסודו בלע"ז: ואע"פ ששתי מצות אלו הן תמידיות, לא יפסקו מעל האדם כל ימי חייו אפילו רגע קטן כדלעיל, מכל מקום חיוני יותר בשעת קיום המצוות, עשה או לא תעשה, דאמרי רשב"י כל פקודא דלאו איהו ברחימו ובדחילו לאו פקודא היא. (ממנין תרי"ג):**

שם אות ו') דרך החושק לשורר, וכיון שאהבת יוצרנו נפלאה מאהבת נשים, האוהב אותו בלב שלם ישיר לפניו יתברך כאשר שרו משה ובני ישראל ומרים ודבורה ויהושע ובני קרח ודוד ושלמה ברוח הקודש, כמה דאתמר משכיל שיר ייירות. וכתבי שיר השירים אשר לשלמה, למלך שהשלום שלו. וכתבי שירו לו זמרו לו. וכתבי באהבתה תשגה תמיד (משלי ה, ט) ופירש הראב"ד שהוא נמי לשון שיר כמו שגיון לדוד. ובתוקף החשק בו יתברך הראשונים גם האחרונים שרו לפניו, רבי יהודה הלוי רבי יהודה החסיד ורבי אברהם אבן עזרא וחבריהם זצ"ל, (ענף מצוה):

שם אות ז') כשם שהחושק בחולי אהבתו לתשוקתו תדד שנתו מעיניו כנודע, כן האוהב הנאמן ליוצרנו יתברך יעור משנתו במתיקות זכרו, כדכתב החסיד בעל חובת הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ה) – לא יישן כי אם על יצועי אהבתו, ולא יקץ כי אם במתיקות זכרו. ויתגבר כארי מחצות הלילה ואילך, ויקום להדר ולשבח לפניו, ולהתבודד, ולהשתעשע בו, וברינת תורתו כדוד, דכתיב (תהלים קיט, סב) חצות לילה אקום להודות לך, ודוד אוהב נאמן היה לו כדכתיב ארחמך ה' חוקי (שם, יח ב), ופרש"י – אאהבך, תרגום ואהבת ותרחם. וכתבי כן יתן לידידו שינה, ופירשו ז"ל (עי' כתובות ס"ב ע"א) זה תלמיד חכם שמנדד שינה מעיניו לעסוק בתורה, ואין לשון ידידו יוציא מפתו, רוצה לומר אוהבו, שמרוב חשק אהבתו לו יתברך מנדד שינה מעיניו לעסוק בתורתו ולהשתעשע בו. וז"ל רשב"י פרשת אחרי מות (עלה ס"ח) נפשי אויתך בלילה וגו'. בלילה, דבעי בר נש מרחימותא דקב"ה למיקם בכל ליליא לאשתדלא בפולחניה עד דאתער צפרא ויתמשך עליה חוטא דחסד, דתניא זכאה חולקיה דההוא בר נש דרחימותא דא רחים ליה לקודשא בריך הוא, (ענף מצוה):

שם אות ח') דרך החושק לקרוא לחשוקתו לבבי, לומר כי כל מחשבות לבו לעשות כל שלבה חפץ, ולבבו ולבבה באהבה נקשרו, וכן קורא ליוצרו אוהבו הנאמן לו, שנאמר (תהלים עג, ח) צור לבבי וחלקי אלהים לעולם, וכתבי אני ישנה ולבי ער (שה"ש ה, ב) ופירשו רז"ל דעל ה' קאמר: **וכן דרך החושק לקרוא לחשוקתו נפשי, לומר כי קשה לו לפרוש ממנה כפרישת נפשו מגופו כי מיד ימות, וכן האוהב הנאמן ליוצרנו קורא לו נפשי, וזה לשון הוזהר פרשת אחרי מות (עלה ס"ז) ר' חייא פתח, נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך וכו', נפשי אותך בלילה מיבעי ליה מאי נפשי אויתך, אף רוח בקרבי אשחרך ישחרך מיבעי ליה. אלא הכי תנא, קב"ה רוחא ונפשא דכלא ישראל, אמרי, נפשי ורוחי אנת בגין כך אויתך להתדבק בך ואשחרך לאשכחא רעותך עכ"ל, והיינו כי עזה כמות אהבה כלומר כקושי פרישת הגוף מהנפש כדאיתא התם (עלה ד"ז) וטעם הדבר כי הוא יתברך נשמה לנשמה, (ענף מצוה):**

שם אות ט') כתב רמב"ם (מ"ע ג') ורשב"ץ, דמצות ואהבת את ה' כוללת נמי שידרוש לאחרים תורה ודברי כבושים עד שיביא אהבתו יתברך בלבם, ותיבת ואהבת יוצא לשני, כלומר תעשה באופן שיאבהו אחרים, דהכי אמרי בספרי ואהבת את ה' אהבה על בריותיו כמו אברהם אבינו שנאמר ואת הנפש עשר עשו בחרן, מפני זה קראו הקב"ה אוהבו שנאמר זרע אברהם אוהבי (ענף מצוה):

שם אות י') מצות עשה לדבקה בו יתברך, שנאמר ובו תדבק (דברים י, ב), היינו תוקף האהבה שלא יפרד עוד ממנו אפילו רגע, והכתוב חלק האהבה והדביקה בשתים, שנאמר (שם י, ב) לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו. וכתב הרב בעל חובת הלבבות (פתיחה לשער אהבת ה') שענין הדביקה היא אהבה הנאמנה והלב השלם כמו שנאמר ויש אוהב דבק מאת. וזה לשון הרמב"ן בחומש (דברים יא, כב) ובו תדבק שתהא זוכר השם יתברך תמיד לא תפרד מחשבתך ממנו בביתך ובולכתך בדרך ובשכבך ובקומך עד שיהיו דבריו לבני אדם

שהיא שורש לכל מ"ע-מצות עשה/טו כמ"ש-כמו שכתוב **בתיקונים ת"ך** -תיקון כ' (י"ח/טו) **על פסוק** [כ] ^אשביקש יצחק אבינו מעשו **ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי/כב ופירשו בתיקוני זוהר הנ"ל ש"מטעמים כאשר אהבתי" שביקש יצחק אבינו הכוונה למצוות הנובעות מאהבת ה' דהיינו **מפקודין דעשה** דהיינו מצוות מרמ"ח מצוות עשה : נמצא שמצוות עשה הן מצד אהבת ה', על כן מצוות ואהבת היא שרש לכל רמ"ח מצוות עשה.**

ועתה יבאר מדוע דווקא ע"י משא ומתן באמונה מקיים מצוות ואהבת את ה' אלקיך.

וכיצד מקיימין מצות של ואהבת את ה' אלקיך? דאיתא-כי אמרו בגמ' (יומא פו/ב) על פסוק ואהבת את ה' אלקיך, שהפירוש שתראה שיתאהב ש"שכר-שם שמים על ידך, דהיינו שלא רק אתה תיהיה אוהב את ה', אלא שמתוך אהבתך את ה', גם תגרום לכל הרואה אותך שיהיה אוהב את ה', ושואלת הגמרא שם כיצד? ומתרת אדם קרא בתורה ושנה במשניות ושמש תלמידי חכמים ללמוד מהם גמרא ומעשה רב, ועסקו בנחת עם הבריות ומשאו ומתנו באמונה, מה הבריות אומרים עליו?, אשרי מי שלמדו תורה וכו' וע"י שמוצא חן בעיניהם בגלל דרך התורה שהולך בה, רוצים להיות כמוהו.

בפיהו ובלשונו, ולבו איננו עמהם, אבל הוא לפני ה'. ויתכן באנשי המעלה הזאת שתהא נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים, כי הם בעצמם מעון לשכינה, ע"כ, (ממנין תרי"ג):

^י דברים ו' ה'

^{טו} דברים פרק ו' (ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: (ה) וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ:

רש"י (ה) ואהבת - עשה דבריו מאהבה אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו:

^{טז} ראה פרש"י שפירש עשה דבריו מאהבה. נמצא שמצוות ואהבת היא ציווי כיצד לקיים את כל המצוות לעשותם מאהבה, ולא רק מיראה.

^י כך הגרסא גם בדפדפן ותלד ותלדו ותצו ותכונה לתיקון כ' ובתשכס סגר בסוגרים ותיקון (תיקון כא) וצ"ע מה שסגר בסוגרים כי הציון הזה הוא כנראה של רבינו ולא של מוהר"ן
^י * תיקון כא [ךף נא: .גב. נה.]

^{טז} תיקון כא דף נב. - עתה חוזר לדבריו של מעלה (דף נא ע"א), ואמר דְּבַר אַחַד פירוש אחר על מה שכתוב וְעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים על ידי כוונת נלווי הקדושה מן הקליפות, כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִי היינו מְפַקְדִין דְּעֲשֵׂה על ידי קיום מצוות עשה שהם מצמיחה אהבה וחסד, והם מצוות לזכר את הנלווין קדישין, וְלֹא כְּאֲשֶׁר שָׁנֵאתִי דהיינו מְפַקְדִין דְּלֹא תַעֲשֶׂה אִם ח"ו עוברים על לא תעשה, ואמר עוד פְּקוּדֵיךָ דְּלֹא תַעֲשֶׂה תְלִיין מְדַחֲלֵיךָ דְּרִיָּא מלכות לא תעשה תלויות מצמיחה יראה דהיינו מן האבות, וְאִינֵן לְרַחֲמָא הַשְׁטֵן מְפַיְהוּ וקיומם הוא לרחק את השטן שהוא הס"מ מן העולמות שלא יתאחזו שם הקליפות (פי שפ"ה לא תעשה ממחיקים את השטן שם הטובל מספרו שפ"ה. וגם קיום מצוות לא תעשה הוא רק להפריד את הקליפות מן העולמות העליונים, ואינם באים לזכר את הנלווין). דְּלֹא יִתְקַרֵּב לְגַבִּי פְּרָסִיא דְּאִיהוּ לְבָא שהס"מ לא יתקרב אל הכסא שהיא השכינה, שהיא הלב בתוך בני ישראל שהם האזכרים, (ה"ג ד"ה) לְתַבְעָא דִּינִין עַל אֲבְרִין קְדִישִׁין דְּאִינֵן יִשְׂרָאֵל שלא יתקרב לתבוע דינים על אזכרים הקדושים שהם בני ישראל, שהם מקיימים את המצוות ועושים מעשים טובים כלאון השכינה, כעין האזכרים הפועלים כלאון הלב, והיינו וְלְבָא שְׂכִינְתָא בִּינְיָהוּ ולב שבתוך האזכרים הוא דוגמת השכינה המתלבשת בישראל הקדושים, והיא פנימיות להם בצמיחת לב. (ו"מ ומפדסים)

^{כא} בראשית פרק כז (א) ויהי בי יקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הגני: (ב) ויאמר הגה נא וקנתי לא ידעתי יום מותי: (ג) ועתה שא נא בליך וקשתך וצא השדה וצודה לי צידה (וצידו: ד) ועשה לי מטעמים כְּאֲשֶׁר אֶהְבֶּתִי וְהִבִּיאָה לִי וְאֶכְלָה בְּעִבְרֵי תְבָרְךָ נִפְשִׁי בְּטָרִם אָמוּת:

ספורנו - (ד) ועשה לי מטעמים. רצה במטעמים כדי שיתעסק בכבוד אב ובוזה תחול עליו הברכה כי גם שלא הכיר בגודל רשעו של עשו מכל מקום לא חשב אותו לראוי שתחול עליו אותה הברכה שהיה לזכו ולכן כשברך יעקב אחר כך שידע בו שהוא ראוי לברכה לא שאל מטעמים ולא בקש דבר וברכו תכף באמרו ואל שדי יברך אותך:

^{כב} הפירוש שיצחק ביקש מעשו בערב פסח שיעשה לו מטעמים אשר הוא אוהב, שאין הכוונה שהיו מאכלים שאהב את טעמן הגשמי, אלא הכוונה שיעשה לו מטעמים רוחניים שהוא אוהב, שיעסוק במצוות כבוד אב וכבש לקרבן פסח, ובשר לסעודה כדי שהפסח יאכל על השובע, ובמצוות שחיטה כראוי, ומצוות שמורות, ומרו וכרפס שהפריש מהם תרומות ומעשרות.

^{כג} יומא דף פו. - היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי אבל באתרא דתבעי לית לן בה אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דתבעי הוא אביי כדשקיל בישראל מתרי שותפי יהיב זוזא להאי זוזא להאי והדר מקרב להו גבי הדדי ועביד חושבנא רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין יצחק דבי רבי ינאי אמר כל שחביריו מתביישין מחמת שמועתו (דהיינו חילול השם) (והיכי דמי) אמר רב נחמן בר יצחק כגון דקא אמרי אינשי שרא ליה מריה לפלניא אביי אמר כדתניא ואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו [גרסת הב"ח באמונה, ודבורו] בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מט ג') "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר". אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארכו יצאו.

^{כד} גם בדפדפן-ש"ש (ובגמ' שם שמים)

נמצא ש"ש-שם שמים מתאהב על ידו, ומקיים מצות של ואהבת כנ"ל, שהוא שורש כל המצות (כ"ה/כ"ו) דהיינו שרש לכל מצוות עשה.

אמנם גם לא תעשה עיקר מה שמתגבר לא לעשות מה שה' ית' אוסר, צריך להיות לא רק מיראה ואפילו יראת הרוממות, כי אהבת ה' גבוהה ממנה/כ"ו, שמרוב אהבתו את ה' ית' נזהר מלעבור על מה שה' אוסר כדי שלא יהיה לו ית' צער. אע"פ שצריך את שתייהן דחילו ורחימו, יראה ואהבה, כי לכל אחת יש חסרון ומעלה, וחברתה משלימה אותה, כי יראה גורמת למרחק, ואהבה לדביקות, אבל דביקות בלי יראה יכול להפיל לגסות הלב, ויראה בלי אהבה יכול לגרום לריחוק שפוגם בדביקות :

גם במשא ומתן באמונה, בא למדריגה שלמעלה מהזמן. כדאיתא בגמ' [כ"ח/כ"ט] יומא הנ"ל במסקנא שמי ששם שמים מתאהב על ידו, מקיים מצות ואהבת ועליו הכתוב אומר [ל' /ל"א] ישראל אשר בך אתפאר/ל"ב. וישראל הוא במחשבה, כמאמר חכמינו ז"ל [ל"ג/ל"ד] שכשרצה הקב"ה

^כ עיין מכלתא פרשת בשלח על הפסוק והישר בעיניו תעשה והובא ברמב"ן שם [צ"ע מכלתא מסעי פרשא א' הוא ברמב"ן פ' בשלח שמות טו כו]

^כ **מכילתא פרשת ויסע פרשה א -** רבי אלעזר המודעי אומר שמוע יכול רשות תלמוד לומר תשמע חובה ולא רשות. תשמע זה הכלל שהתורה כלולה בו. לקול ה' אלהיך מלמד שכל מי ששומע מפי גבורה מעלין עליו כאלו עומד ומשמש לפני חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים. והישר בעיניו תעשה זה משא ומתן מלמד שכל מי שנושא ונותן באמונה רוח הבריות נוחה הימנו ומעלין עליו כאלו קיים את כל התורה כולה. והאונת למצותיו אלו הלכות. ושמרת כל חוקיו אלו עריות. כל המחלה אשר שמת במצרים וגו' ומה תלמוד לומר כי אני ה' רופאך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אמור להם לישראל דברי תורה שנתתי לכם רפואה הם לכם חיים הם לכם שנאמר (משלי ד') כי חיים הם למוצאיהם ואומר (שם ג') רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך.

רמב"ן על שמות פרק טו פסוק כו - אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך פירש ר"א להבין טעם מה שיצוך לעשות והישר בעיניו תעשה, מצות עשה והאונת למצותיו, מצות לא תעשה ובמכילתא (כאן) אמרו והישר בעיניו תעשה, זה משא ומתן, מלמד שכל הנושא ונותן באמונה ורוח הבריות נוחה הימנו מעלה עליו כאלו קיים כל התורה כלה ועוד אבאר זה בהגיעי בפסוק ועשית הישר והטוב (דברים ו יח), אם ייטב עמי האל הטוב:

^כ **אהבת ה' גובה מיראת הרוממות,** כך נראה ממה שעשה דוחה לא תעשה. כמבואר ברמב"ן פרשת יתרו (כ' ח') שהטעם שעשה דוחה לא תעשה כי אהבה גדולה מיראה.

וזה לשון הרמב"ן שם - ...ובמדרשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הבהיר אות קפב) הזכירו עוד סוד גדול בזכור ושומר, ועל הכלל תהיה הזכירה ביום והשמירה בלילה, וזהו מאמר החכמים (ב"ק לב): שאומרים בערב שבת באי כלה באי כלה, באו ונצא לקראת שבת מלכה כלה, ויקראו לברכת היום קדושה רבא (פסחים קו) שהוא הקדוש הגדול, ותבין זה ואמת הוא ג"כ כי מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, ומדת שומר במצות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאהבה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכן אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומפני זה יהיה העונש במצות לא תעשה גדול ועושי בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושי בו דין במצות עשה כלל אלא במורדין, כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, ססנהרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו:

^כ * שם

כט יומא פו: הנ"ל

^ל ישעיהו מט ג'

^{לא} **ישעיה פרק מט (א) שָׁמְעוּ אֵימִים אֲלֵי וְהִקְשִׁיבוּ לְאָמִים מִרְחֹק יְדֹד מִבְּטָן קְרָאֲנִי מִמְעֵי אֲמֵי הַזִּבְעִיר שְׁמִי: (ב) וַיִּשְׁמַע פִּי כְּחָבֵר חֲדָה בְּצֶל יְדֹד הַחֲבִיאֲנִי וַיִּשְׁמַע לִחְזֵן בְּרֹרֵךְ בְּאֶשְׁפְּתֵי הַסֵּתִירִנִּי: (ג) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אֲתָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפְאֵר: (ד) וְאֲנִי אֲמַרְתִּי לְרִיק יִגְעַתִּי לְתַהוֹ וְהִבֵּל כַּחֲזִי כְלִיתִי אֲכֹן מִשְׁפָּטִי אֶת יְדֹד וּפְעֻלָּתִי אֶת אֱלֹהֵי: (ה) וְעַתָּה אֲמַר יְדֹד וַיִּצְרִי מִבְּטָן לְעַבְדִּי לֹא לְשׁוֹבֵב יַעֲקֹב אֲלֵי וַיִּשְׂרָאֵל לֹא וְלוֹ) וְאֶסֶף וְאֶכְבֵּד בְּעֵינֵי יְדֹד וְאֱלֹהֵי הָיָה עִזִּי:**

מלבי"ם - (א) ויאמר לי עבדי אתה - ויקרא אותי בשם עבדו, בהיותי מוכן לעבודתו בדבר הזה, ישראל - הנביא מסב עתה פניו אל ישראל, אומר אתה ישראל - דע כי בך אתפאר - מה שאני אומר שה' קרא אותי עבדי, ההתפארות הזה לא אוכל להתפאר, רק בך ועל ידך, כי עבודתי הוא להחזירך בתשובה, ועת אפעול זאת, עת תשוב ישראל, אז אתפאר להקרא עבד ה', כי השלמתי עבודתי - לא כן אם לא תשוב בתשובה שאו לא אוכל להקרא עבד ה', כי עבודתי לא נשלמה:

^{לב} **רמב"ם יסודי תורה פרק ה' (יא) ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילים ואע"פ שאינן עבירות הרי זה חילול את השם כגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן או שירבה בשחוק או באכילה ושתייה אצל עמי הארץ וביניהן או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים האלו הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם מכבד להן ואפילו למקילין לו ונושא ונותן באמונה ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה' ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר:**

כסף משנה שם - ושיעור הלשון כך הוא ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין בתנאי שלא יתרחק הרבה משורת הדין לצד הטוב עד שיראה שאינו מן היישוב או עד שישתומם אלא יעשה לפנים משורת הדין באופן ממוצע עד שבעשייתו כל המעשים טובים שזכרנו ימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו:

לברא את העולם, **ישראל עלה במחשבה** שלו תחילה, דהיינו ע"י שצפה הקב"ה שיהיו בעולם ישראל שיגלו את כבודו, ברא את העולם, כמ"ש לכבודי בראתיו, ומחשבה הוא למעלה מהזמן כי הזמן נברא רק בבריאת העולם. נמצא ששם ישראל קדם לבריאה ולזמן, וכך גם מי שמכונה בשם ישראל, דהיינו שזכה למדרגה שהקב"ה מתפאר במעשיו, כי הוא הישראל שצפה הקב"ה שיגלה את כבודו בעולם שיבא, נמצא שהוא הישראל שקדם לבריאת העולם והזמן.

נמצא מי שעושה משא ומתן באמונה, ועל ידו ששם שמים מתאהב על הבריות הוא הנקרא הישראל שבו מתפאר הקב"ה, ובעבורו ברא את העולם, והוא זה שעלה במחשבה של הקב"ה קודם ל"ה בריאת הזמן והעולם.

וגם על ידי משא ומתן באמונה, יכול להתפלל בשכל צח, דהיינו שבקלות הוא מחובר להקב"ה בלי מניעות ומחשבות זרות (כמבואר בתורה עו/ל"ו). **כי ל"תפילה היא גם כן למעלה מהזמן, כי הוא דבר העומד ברומו של עולם {ברכות ו:}/ל"ח** אע"פ שפשוטם של דברי חז"ל שם הכוונה מצד החשיבות של התפילה היא ברום המעלות, מפרש רבנו שהכוונה גם ברום עולם דהיינו למעלה מהזמן.

ורמב"ם דעות פרק ה' (יג) משאו ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה אומר על לאו ולא על הן הן מדקדק על עצמו בחשבון ונותן ומוותר לאחרים כשיקח מהן ולא ידקדק עליהן ונותן דמי המקח לאלתר ואינו נעשה לא ערב ולא קבלן ולא יבא בהרשאה (אינו) מחייב עצמו בדברי מקח וממכר במקום שלא חייבה אותו תורה כדי שיעמוד בדבורו ולא ישנהו ואם נתחייבו לו אחרים בדין מאריך ומוחל להן ומלוה וחונן ולא ירד לתוך אומנות חבירו ולא יצר לאדם לעולם בחייו כללו של דבר יהיה מן הנרדפים ולא מן הרודפים מן הנעלבים ולא מן העולבים ואדם שעושה כל המעשים האלו וכיוצא בהן עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר:

²⁷ * בראשית רבה פרשה א

^ל **מדרש רבה בראשית** – פרשה א פסקה ד – "בראשית ברא אלהים", ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להבראות, התורה והכסא הכבוד נבראו, תורה מניין? שנאמר (משלי ח) "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מניין? דכתיב (תהלים צג) "נכון כסאך מאז וגו'", **האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות**, האבות מניין? שנאמר (הושע ט) "כענבים במדבר וגו'", **ישראל מניין? שנה' (תהלים עד) "זכור עתך קניית קדם"**, בהמ"ק מניין? שנאמר (ירמיה ז) "כסא כבוד מרום מראשון וגו'", שמו של משיח מניין? שנאמר (תהלים עב) "יהי שמו לעולם וגו'". רבי אהבה רבי זעירא אמר אף התשובה, שנאמר (שם צ) "בטרם הרים יולדו" ואתה השעה תשב אנוש עד דכא וגו'". אבל איני יודע איזה מהם קודם, אם התורה קדמה לכסא הכבוד? ואם כסא הכבוד קודם לתורה? א"ר אבא בר כהנא התורה קדמה לכסא הכבוד, שנאמר (משלי ח) "ה' קנני ראשית דרכו וגו'" קודם לאותו שכתוב בו (תהלים צג) "נכון כסאך מאז". ר' הונא ור' ירמיה בשם רבי שמואל בר ר' יצחק אמרו **מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר משל למלך שהיה נשוי למטרונה אחת, ולא היה לו ממנה בן, פעם אחת נמצא המלך עובר בשוק, אמר טלו מילנין וקלמין זו לבני, והיו הכל אומרים בן אין לו, והוא אומר טלו מילנין וקלמין זו לבני? חורו ואמרו המלך אסטרוולוגוס גדול הוא, אלולי שצפה המלך שהוא עתיד להעמיד ממנה בן לא היה אומר טלו מילנין וקלמין לבני, כך אלולי שצפה הקב"ה שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל את התורה, לא היה כותב בתורה "עו את בני ישראל" "דבר אל בני ישראל". א"ר בניה העולם ומלואו לא נברא אלא בזכות התורה, שנאמר (משלי ג) "ה' בחכמה יסד ארץ וגו'". רבי ברכיה אמר בזכות משה שנאמר (דברים לג) "וירא ראשית לו". ר' הונא בשם ר' מתנה אמר בזכות ג' דברים נברא העולם, בזכות חלה ובזכות מעשרות ובזכות בכורים, ומה טעם? "בראשית ברא אלהים" ואין ראשית אלא חלה, שנאמר (במדבר טו) ראשית עריסותיכם ואין ראשית אלא מעשרות היך דאת אמר (דברים יח) ראשית דנגך ואין ראשית אלא בכורים שנאמר (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וגו'.**

^ל **קדם לבריאה** – כך לשון המדרש ששה דברים קדמו לבריאת העולם ואחד מהם ישראל. וצ"ע כי לשון קדמו הוא לכאורה תחת הזמן, והרי הזמן נברא עם הבריאה. וקודם הבריאה הוא אין סוף אלוקות מעל הזמן והמקום. וצ"ל שהכוונה למה שמכונה מלכות דא"ס שהוא בחי' שרש הרצון שבא"ס על בריאת עולם.

^ל **ראה תורה עו** – ובכח הבראות יש שתי בחינות, כי מי שפח הבראות שלו יפה, יכול לראות מרחוק, ואין צריך להתקרב אל הדבר שצריך לראות. אבל מי שאין פח הבראות שלו חזק, הוא צריך להתקרב להדבר שרוצה לראות, ולהסתכל בו יפה. כן בעבודת השם יתברך, יש מי שמחוץ צח, ויכול להתפלל או ללמד בלי עיין. ויש מי שצריך להעלות במחשבתו מקדש שידבר, ואם ידבר מקדש שיעלה במחשבתו, יהיה הדבור בלא מחשבה, והוא בחינת אחר הדברים. והוא בחינת מוחין דקטנות, שהם בחינת דינים. ומי ששכלו צח הוא בגדלות המוחין, והוא בחינות רחמים וחסדים. כמאמר חכמינו, זכרוננו לברכה (ברכות ל"ג): "גדולה דעה שנתנה בין שני שמוות, שנאמר: "כי אל דעות ה'". ואל הוא חסד, כמו שכתוב (תהלים נ"ב): "חסד אל כל היום". וה' הוא רחמים, כמו שכתוב (שם ק"ט): "רחמיך רבים ה'". אף אי אפשר להתפלל בשכל צח, עד שישב בתשובה שלמה על חטאיו. כמו שכתוב (דברים ל): "ומל ה' את לבך", ותרגמו: "יעדי ה' ית טפשות לבך". ובאיזה תשובה נאמר, בתשובה מאהבה, שלא ישאר שום רשם כלל. כמאמר חכמינו, זכרוננו לברכה (יומא פ"ו): "שובו בני שובבים ארפא משובתם", דקשה שובבים משמע דמעקרא בלא שום רשם. וארפא, משמע שישאר רשם. ומשני, כאן מאהבה כאן מיראה. כי מאהבה אין ישאר שום רשם, ויש לו שכל צח, ויכול להתפלל בלי עיין, ובכל יום ויום יכול להתחדש מחו:

^ל מתורצו - תפלה

^ל **ברכות דף ו:** אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי (תהלים יב ט) "כרום זלות לבני אדם"? אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולתין בהן.

רש"י – דברים שעומדים ברומו של עולם – כגון תפלה, שעולה למעלה:

וגם מחמת שבא לאהבה, כנ"ל שע"י משא ומתן באמונה מקיים מצוות ואהבת את ה' אלקיך, מכח זה בא לגדלות המוחין,^{לט} דהיינו שבקלות מחוברת מחשבתו להקב"ה תמיד, ויכול להתפלל בשכל צח דהיינו שמכוון בתפילתו ללא מאמץ כלל, ומתפלל בדביקות תמיד:

עד כאן ביאור חברותא לתורה צג

---

^{לט} צ"ע לכאורה להפך ע"י מוחין דגדלות בא לאהבת ה'.